

Odyofil'in Uzun İnce Bir Yolu-III

Sistemim ne kadar hassaslaşırsa, bileşen değişikliklerinin etkilerini de o derece hissetmeye başlamıştım. Bunun en iyi örneklerinden birini entegre amplim CARY SLI-80'de görmek mümkündür. Üzerindeki lambaları NOS lambalar ile değiştirdiğimde ton paletinde belirgin farklılıklar ortaya çıktı.

Kerem Küçükcaslan
keremkucukaslan@yahoo.com

NOS (New Old Stock'un kısaltması) artık üretilmeyen, aslen 1930-1960 yılları arasında radyo transmisyonu için yüksek adetlerde üretilmiş ve günümüze ambalajı açılmamış olarak sınırlı sayıda ulaşılmış lambalara verilen genel addir. Amerikan askeri kullanım kalitesinde (military grade) veya hastane kullanım kalitesinde (hospital grade) olmak üzere iki tipi bulunur.

Amplinizde kullandığınız lambaların kendi aralarında doğru bir 'eşleşmeye' (dahili voltaj seviyelerinin yakın toleranslarda olması) ve doğalarına uygun bir kullanıma ihtiyaçları vardır. Mesela, ampliyi kapattığınızda tüplerde tam soğuma gerçekleşmeden tekrar açmanız veya bir yerden bir yere taşırken amplinizi sarsıntıya maruz bırakmanız tüplerin ömrünü azaltmanıza yol açacaktır.

CARY amplimde tam bir lamba eşleşmesi gerçekleştirilmeden, sesini duyup bir daha vazgeçemediğim (Kasım 2004'e denk gelmektedir) 50 Watt'lık monoblok Mastersound 845 amplilerimle yeni bir ses boyutuna geçmiş buldum. İtalyan ampli üreticisinin

en üst modeli olan bu cihaz, benim için belki de Hi-End'ten 'top-end'e geçişin ilk etabını oluşturuyordu. Paralel "single-ended triode" prensibiyle çalışan amplinin her monoblock çıkışında iki adet 6SN7 sürücü lamba ve adını aldığı 845 güç lambaları mevcuttu.

Denemeler, Yanılmalar ve Lambalar...

6SN7'ler yerine NOS lamba denemelerimi bu amplilerde de sürdürdüm. 1950 Sylvania 6SN7... 1951 TungSol Black-plate ve Hytron... Hepsisi de fiziksel olarak iyi görünümde ve Türkiye'deki lamba ölçüm cihazları sayesinde iyi eşleşmiş olanlardan seçilmiş olmasına rağmen, bu lambalar sistem sesinde ciddi dinamik kayıplara sebep olmuştu. 'NOS lambalar her zaman daha iyi sonuç verir', önyargısını yıkmam Sn. Adnan Arduman'ın tavsiyesi ettiği, günümüzde Rusya'da yeni/seri olarak üretilen Electro-Harmonix GoldPin sayesinde olmuştur. Bu tüpler, en pahalı (ABD'de 4'lü seti 400 USD) TungSol black plate lambalardan çok daha iyi bir performans göstermişti. Bu noktada, sadece fiyat/marka

Bu kadar uğraşayım ve odyofil nevrozu, her zamankinden daha da kuvvetli olarak karşıma dikilsin!

ön yargısıyla yola çıkıp sonrasında lambaların sistem sinerjinizi negatif yönde etkilemesi halinde oluşabilecek hayal kırıklığını vurgulamak da yerinde olacaktır.

Güç lambalarına gelince... 845 tipinde NOS lamba bulmak oldukça zor olduğu gibi -özellikle bunca sürücü lamba denemesinden sonra-güvenilirlik sorunu da beraberinde gelmekteydi. Mevcut NOS tüpler olan RCA, AMPEREX veya CETRON gibi markaların fiyatları tüp başına 400 USD'den başlamakta idi. Yani iyi eşleşmiş dörtlü bir seride en az 1600 USD'yi gözden çıkartmanız gerekiyordu. En iyi ihtimalle 4000-5000 saatlik ömrü bulunan bu lambalara alternatif ararken, NOS 845'lere çok yakın bir kalitede olduğunu öğrendiğim ve Çin'deki bir fabrikanın 845B model numarasıyla ürettiği lambaları keşfettim. Dünyada 845 lambalar, küçük çapta Çekoslovakya KRON fabrikasında (KR 845 diye anılır) ve 845 adıyla seri ve büyük ölçekli olarak Çin'de SHUGUANG fabrikasında imal ediliyor. 845B modeli ise mevcut 845'in geliştirilmiş ve AMPEREX marka NOS tüplerin topolojisi örnek alınarak üretilmiş lambalar.

Her bileşenin olduğu gibi, lambaların da belli bir 'yanma' zamanı mevcuttur (100-300 saat arasında ses karakterlerini belli etmeye başlarlar). Kişisel tecrübemden yola çıkarsak, herhangi bir yeni lambayı amplinize taktığınız andan itibaren genel ses karakterini görmeniz gerekir. Eğer ses oldukça kötü ise, genelde yanma esnasında sesin müthiş bir iyileşmeye maruz kalacağını beklemek yerinde olur. Bu yanma periyodu 845B için tamamlandığında hakkında çıkan yorumların objektifliğine bir kez daha ikna oldum. AmpereX NOS tüplerle karşılaştırılan, aralarında çok az bir farkın bulunduğu iddia edilen bu lambaların çözünürlüğü ve bas frekansları, standard 845 tüpleri aratmayacak kadar başarılıydı. Çin Halk Cumhuriyeti ile yapmış olduğum sayısız yazışma ve görüşmelerin ödülü, belki de dünyada henüz üretilmeye başlanan ve Türkiye'deki tek kullanıcısı olduğum bu istisnai lambalar olmuştur.

sahipleri beni karşılayıp geniş bir fabrika turuna çıkardılar. Sürücü lambası olarak onların da Elektro-Harmonix Goldpin lambaları kullandığını görünce, kulak-beyin referansımı (Bkz. Home&Technology Nisan 2005, sf. 83) rasyonel bir seviyede bir kez daha teyit etmiş oldum. Kendilerine örnek olarak götürdüğüm 845B güç lambalarını da çok beğendiler ve Las Vegas'taki Hi-End fuarında amplilerini bu tüp kombinasyonuyla sunacaklarını ifade ettiler.

Sırada, Pre-Ampli Seçimi Vardı...

Sistemimin dijital katında 98 üretimi PROCEED CDP marka bir CD çalarım bulunuyordu. Sistemin sesini, bu cihazın dijital katından açıp kapatmaktaydım. Tabii ki, CD çaların çıkış sinyali üzerindeki dijital müdahalesi, sahne ve tonalitede 'cümleyi kısaltıyordu'.

Mastersound 845 monoblokların ilk iki sahibi; (ve arkadaşlarım) Sn. Murat Keçeli ve Sn. Emre Tekmir, bu amplilerin aktif preampli 'seçtiğinden' ve çok uğraşmalarına rağmen sinerji açısından bir preampliyi uyuşturamadıklarından bahsetmişlerdi. Benim de birkaç denemem başarısızlıkla sonuçlandı diyebilirim. Sonuçta en iyi aktif pre ampli bile, sinyal üzerinde bir renklendirme yaratmaktaydı. Diğer taraftan eğer CD çalarınızın çıkış voltajı ve empedans değerleri amplinizle uyuyorsa, pasif-pre kullanmanız da mümkündür. Bunun üzerine ben de denemelerimi pasif preampliler ile yapmam gerektiğine karar verdim. Yine Sn. Adnan Arduman'ın tavsiyesi ile Antique Sound Lab bir pasif transformer pre amplifikatör sahibi oldum.

Sonuçlar oldukça iyi olmasına rağmen aklımdaki soru işaretlerinin başında şu geliyordu: pasif pre'nin içini açtığınızda bakır kablolar ve trafolar görürsünüz. Her ses seviyesinde sinyal ayrı bir kablo yolu ve trafodan geçer. Böylece, herhangi bir resistör-kapasitör müdahalesi olmadan, ses istenilen seviyeye indirgenir. CD çalarımın çıkış sinyalinin, önce Kimber Select'in gümüş kablolarından, sonra pasif pre'min daha düşük kaliteli bakır kablolarından sonra da tekrar ikinci bir Kimber 1030'dan geçip amplime girmesi esnasındaki teorik kayıplar beni rahatsız etmeye başlamıştı. Eğer preamplifikatörün bakır kablolarını gümüş kablolarla değiştirirsem, çözünürlük ve sahnede ciddi değişiklikler elde edebileceğimi düşünmeye başlamıştım. Bunun üzerine, bir hafta içinde 7 metrelik gümüş sinyal yolu kablolarımı getirttim ve süratle pre-amplimin içindeki orijinal kabloları çıkartıp bunlarla değiştirdim. (Bu arada preamplinin bütün giriş ve çıkış konnektörleri de WBT'nin NEXTGEN serisi ile değiştirilmiştir)

Gümüş, bakıra göre çok daha zor yanar. Dolayısıyla, bir de preampli yakmam gerekmektedir! Her ses seviyesinde iki gün

"Lambalı herhangi bir amplinin kesin karakteri, mikrodinamikleri kuvvetli tüplerle ortaya çıkar", demek yanlış olmaz sanırım. Uygun tüp seçiminden sonra, amplinin performansından o kadar etkilenmişim ki sonraları iş seyahati için gittiğim İtalya'nın Milano kentinde Mastersound'un fabrikasına telefon edip bir odyofil ziyaretine açık olup olmadıklarını sormuştum. Bu telefonu takip eden 3 saatlik bir tren yolculuğu sonunda Mastersound'un

asteroit kuşağı

boyunca sinyal geçirirsem, 20 seviye için 40 gün boyunca uğraşmam gerekiyordu. Neyse ki, Sn. Orhan Aydoğan imdadıma yetişti ve bir hafta kullanmam için bana AudioDharma 2.5 Cable Cooker marka bir kablo yakma cihazını ödünç verdi (Dünyadaki iki kablo yakma cihazından biridir, diğerini ise Nordost üretmektedir). Bu cihaz, sinyal yolunda, çok düşük ve çok yüksek frekansları milisaniyeler içinde devamlı olarak verir ve bu şekilde teorik olarak 4-5 haftada ulaşacağınız 'yanma' veya koşullanma seviyesine 24-36 saatte ulaşabilirsiniz. Bu sayede kablunun iletkenliği, yani elektron transferindeki veri yolları, oldukça 'netleşir' ve kablunuz nihai iletkenlik performansına ulaşmış olur.

Pasif preamplimi de bu şekilde koşullandırdıktan sonra, aldığım sonuç şaşırtıcı seviyede iyiydi. Sahne derinliği farkedilir oranda artmıştı. Çözünürlük olabileceğinin en iyisiydi ve en önemlisi, gümüş kullanımından dolayı herhangi bir 'parlama' yaşanmamıştı. Bu revizyon, denediğim en pahalı aktif preampliden bile daha iyi performans gösteren bir pasif pre modifikasyonu şeklinde nitelendirebilirdi.

Aralık 2004'de, sistemimin son hali şu şekildeydi; Proceed CDP CD Çalar, Kimber KS 1030 ara bağlantı kablosu (2 adet), Antique Sound Lab T2 Pasif Preamplifikatör, Mastersound 845 Monoblock Ampli, Kimber Monocle XL hoparlör kablosu ve JM Lab MiniUtopia hoparlörler...

Evimi İnşaat Alanına Çevirmeden Önce...

Referans diye atfettiğim iki kaydımı peşi sıra dinlediğimde, -Harmonia Mundi albüm şirketinin etiketini taşıyan Mozart'ın "Requiem"i ve XRCD etiketli Eagles'ın "Hotel California"sı- kulak-beyin referansım sistemi aşırı çözünürlüğün yanı sıra biraz agresif olmakla suçlamaya başlamıştı. Sanki bas frekanslar da mı eksikti? Orta frekansla zengin ama gövdesiz miydi?

Bu kadar uğraşayım ve odyofil nevrozu, her zamankinden daha da kuvvetli olarak karşıma dikilsin!

Buradaki en zayıf halkadan ziyade, sinerjiye en uyumsuz bileşeni bulmak gerekmekteydi. Bu aşamada, üç değişikliği peşi sıra gerçekleştirdim. (Sırasıyla Aralık 2004, Ocak ve Şubat 2005'de) İlk olarak, kaynak cihazımı iyileştirmem gerekiyordu. Proceed CDP, Mark Levinson 39 ayarında çalan bir CD çalar olmasına rağmen, 'analog tadı' ile bilinen Lindemann D-680 marka bir CD çalara geçtim. Tonal palet, sahne genişliği/derinliği ile sesin 'canlanma' oranını tasvir etmem oldukça güç. Neredeyse Hi-End bir pikap dinliyordum.

İkinci olarak, elektriği koşullandırmam gerektiğine karar verip birçok marka denedikten sonra, AUDIO MAGIC XXX power purifier denilen ve

şebeke elektriğini filtreleyen bir üniteyi üst seri güç kablolarıyla beraber sisteme ekledim. CD çalar ve amplileri yine AudioMagic güç kablolarıyla önce filtre cihazına, bu üniteyi de yine Audio-Magic güç kablosuyla şebeke elektriğine bağladım.

Elektriğin Hi-End bir performansa erişebilmek için koşullandırılması, diğer bir deyişle her binada bulunan EMI (elektromanyetik) ve RFI (radyo) dalgaları gibi gürültülerden arındırılması ve anlık

"Mastersound Fabrikasını Ziyaret"

volaj sıçramalarından korunması gerekiyor. İmkan varsa, elektrik sayacından sisteme doğrudan bir hat çekilmesi ve toprak hattının da ayrı döşenmesi, sinyali istenmeyen parazitlerden (hoparlörden gelen sabit uğultu sesi) ve dinleti esnasında ortaya çıkacak hisırtı/gürültülerden arındırabilecektir.

Evimi inşaat alanına çevirmeden önce, LAPP marka Almanya'dan ithal edilen tam ekranlı/zırhlı bir elektrik kablosunu ve toprak hattı için de pirelli markalı bir kablo kullandım. Elektriği 220 Volt'a sabitlemek için de (özellikle sistemin dijital katını korumak amacıyla) ELSIS marka statik bir volaj regülatörü kullanmayı tercih ettim.

İnanması güç ama, toplam 55 metrelik yanmamış bir elektrik kablosu bile sistem sesini 300 saat civarında bulandırmaya ve perdelemeye yetti. İlginçtir, bu çok uzun elektrik kablosu yandığı zaman sahnenin arka planı daha çok kararmış, enstrümanlar arasındaki boşluklar da daha gerçekçi bir boyut kazanmıştı.

Bütün bu elektrik koşullandırması içinde AUDIO MAGIC'in yarattığı fark, sistemimdeki üçüncü bir ampli veya hoparlör değişimi gibiydi. Olağanüstü bir şekilde mikro detaylar artmış, arka plan tam olarak kararmış, sahne genişlemiş, vokaller arasındaki 'hava' daha da artmış ve bas yeni bir 'otorite' kazanmıştı. Evet, elektriğin kullandığım her bileşen kadar önemli bir element olduğunu farketmiştim.

Yaptığım son değişiklik oda akustiği ile ilgiliydi. Nispeten ufak bir dinleme odasında (sağ/sol duvar genişliğim 4,5 metredir) ve yakın plan bir

dinleme pozisyonu çerçevesinde akustik düzenlemelerin etkisi oldukça önemlidir. Öyle ki bir hoparlörde sesin % 55'i kulağımıza doğrudan, kalan % 45'i ise odanın değişik noktalarından yansarak ulaşır. Bu ikinci yansıma sonucunda, her ses (çok kısa zaman aralıklarıyla da olsa) farklı zaman dilimlerinde kulağımıza geleceğinden, orijinal müzikte olmayan ikincil bir akustik düzenek ortaya çıkacaktır.

Yine odyofil bir yoldaşımın profesyonel akustik ölçümleriyle, bu ikincil yansımaların dinleme pozisyonumdaki etkisini tespit ettik ve acilen(!) ABD'ten (yine bir arkadaşımın bagaj limitini doldurarak) RGP Skyline denilen soğurucu paneller getirttik. İki hoparlör arasında, arka duvarda ortaya çıkan ikincil yansımaları dengeli olarak odaya dağıtıp yansıma etkilerini azaltan bu paneller sayesinde oldukça başarılı ve biraz yükselmiş bir sahne imajı elde edip sahne derinliğinde de artış sağlamış oldum.

Bu İşin Sonu Nereye Varacak?

Nisan 2005'de (bu yazıyı yazmadan dört gün önce) artık odyofil canavarını alt etmiş olmanın verdiği ego tatminiyle, yine arkama yaslanıp şöyle keyifle bir Requiem dinletisine başlarken hiç beklemediğim bir şey oldu...

Telefonum çaldı. Yine bu hobimin bana kazandırdığı bir dostum olan Sn. Kunter Kutluay, "dostum bir hoparlör kablosu aldım, seninkiler kadar hi-end olmasa da, gelip bir sende denebilir miyim?", diye sorup SONORAN PLATEAU marka piton misali kablolarıyla sisteme yanaştı. Aynı anda, Emre Tekmir arkadaşımız da, elindeki Virtual Dynamics ara bağlantı kablolarıyla hoş bir sürpriz ziyaret gerçekleştirdi.

Önce Kunter'in getirdiği solid-core (demir tozu bazlı) Sonoran marka hoparlör kablosunu sisteme taktığımızda ortaya çıkan dinamik aralığı, gövdeyi ve bas performansını anlamaya çalıştık. Mevcut kablomun tam yarı fiyatına sahip bu kablo, genel sinerjiye çok daha iyi bir uyum göstermişti. (fiyat-uyum skalasının bir kanıtı daha!)

Emre'nin Virtual Dynamics ara bağlantı kablosunu CD çalar ile pasif pre arasına bağladığımda ise, "Jack Daniels on the rocks" eşliğinde sabahı nasıl ettiğimizi anlamadan, daha önce hiç elde etmediğimiz bir gerçeklikle dinletimiz içinde kaybolduk. Keith Jarrett tam karşımızda mıydı, yoksa Jack Daniels'in mi oyununa gelmiştik?!

Bunu üzerine, aynı gün içinde mevcut ara bağlantı kablolarımı uluslararası bir hi-end alım satım sitesi olan Audiogon'da İsviçreli bir odyofil'e satıp bir adet Virtual Dynamics kabloyu sipariş ettim...

Hep aynı şeyi söylüyordum: "Tamam bu son, istediğimi buldum!" Belki de yine yanılsamalarını farketmeyerek...

Bitti